

Etnologia regional I

Codi: 101242
Crèdits: 6

2024/2025

Titulació	Tipus	Curs
2500256 Antropologia Social i Cultural	OT	3
2500256 Antropologia Social i Cultural	OT	4

Professor/a de contacte

Nom: Montserrat Ventura Oller

Correu electrònic: montserrat.ventura@uab.cat

Idiomes dels grups

Podeu consultar aquesta informació al [final](#) del document.

Prerequisits

Cal haver cursat primer i segon curs del grau d'Antropologia Social i Cultural

Objectius

Aprofundiment en els camps clàssics de l'Antropologia a través del cas etnogràfic dels pobles indígenes de les terres baixes d'Amèrica del Sud, per proporcionar una aproximació holista a la diversitat cultural, exemples concrets d'aplicació dels enfocaments teòrics estudiats en les matèries troncales, i un aprofundiment en temes emergents de l'antropologia dels pobles indígenes, enfocats al desenvolupament professional de l'alumnat.

Els alumnes han de reconèixer i identificar la realitat complexa i canviant dels pobles indígenes de les terres baixes d'Amèrica del Sud, des del passat pre-colonial fins a la situació social actual, marcada per processos de globalització. L'alumnat ha de ser capaç de detectar i analitzar les dimensions socioculturals centrals, així com els principals canvis i continuïtats de les societats indígenes en els àmbits econòmic, ecològic, polític, social i ritual. A partir d'aquí es presentaran estudis de cas, i s'oferiran eines per analitzar aquesta àrea des d'un punt de vista dinàmic, tot considerant la permanent tensió entre la lluita per la conservació de la particularitat i el que la fa possible per excel·lència, el territori, la llengua, i la inserció en un món global.

Competències

Antropologia Social i Cultural

- Actuar amb responsabilitat ètica i amb respecte pels drets i deures fonamentals, la diversitat i els valors democràtics.
- Actuar en l'àmbit de coneixement propi avaluant les desigualtats per raó de sexe/gènere.
- Aprehendre la diversitat cultural a través de l'etnografia i avaluar críticament els materials etnogràfics com a coneixement de contextos locals i com a proposta de models teòrics.
- Demostrar habilitats per treballar de manera autònoma o en equip per tal d'assolir els objectius planificats, en aquest cas en contextos multiculturals i interdisciplinaris.
- Fer servir les eines digitals i interpretar fonts documentals específiques de manera crítica.
- Fer treballs escrits o presentacions orals efectius i adaptats al registre adequat en diferents llengües.

- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'índole social, científica o ètica.
- Utilitzar el corpus etnogràfic i teòric de la disciplina amb capacitat d'anàlisi crítica i de síntesi.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar críticament els principis, valors i procediments que regeixen l'exercici de la professió.
2. Analitzar les complementarietats i les incongruències de diferents informes etnogràfics de la mateixa zona.
3. Aplicar el coneixement de la variabilitat cultural i de la gènesi d'aquesta per evitar les projeccions etnocèntriques.
4. Aprehendre la diversitat cultural a través de l'etnografia i avaluar críticament els materials etnogràfics com a coneixement de contextos locals.
5. Avaluar críticament els materials etnogràfics com a proposta de models teòrics.
6. Avaluar críticament els models teòrics explícits i implícits als materials etnogràfics.
7. Avaluar els aspectes positius i negatius de la dialèctica entre etnografies específiques i comparacions d'abast transcultural.
8. Comunicar fent un ús no sexista ni discriminatori del llenguatge.
9. Conèixer els efectes aculturadors de l'expansió colonial.
10. Expressar les idees amb un vocabulari específic adequat a la disciplina.
11. Identificar i aplegar críticament la bibliografia bàsica que ha conformat el camp d'estudi.
12. Identificar la variabilitat sociocultural a través de textos etnogràfics i fonts audiovisuals.
13. Identificar la variabilitat sociocultural en contextos etnogràfics específics.
14. Identificar la variabilitat transcultural dels sistemes econòmics, de parentiu, polítics, simbòlics i cognitius, educatius i de gènere, i la teoria antropològica que hi fa referència.
15. Identificar les idees principals i les secundàries i expressar-les amb correcció lingüística.
16. Integrar de manera holística els desenvolupaments dels camps clàssics de l'antropologia.
17. Interpretar la diversitat cultural a través de l'etnografia.
18. Planificar la feina de manera efectiva individualment o en grup per a la consecució dels objectius plantejats.
19. Sintetitzar els coneixements adquirits sobre l'origen i les transformacions experimentades pels diversos camps d'estudi de la disciplina.
20. Valorar com els estereotips i els rols de gènere incideixen en l'exercici professional.
21. Valorar l'impacte de les dificultats, els prejudicis i les discriminacions que poden incloure les accions o projectes, a curt o llarg termini, en relació amb determinades persones o col·lectius.

Continguts

PART I: Etnologia regional a l'Amazònia: camps clàssics

1. Història, Categories ètniques, i classificacions culturals
2. Ecologia, economia, organització social i política
3. Persona, cos, xamanisme i simbolisme

PART II: Etnologia regional a l'Amazònia: camps emergents

4. Museus, cinema i societat
5. Antropologia col·laborativa

6. Llengua, cultura, formes indígenes de coneixement
7. Etnoecologia, Tecnologia local, canvi climàtic
8. Territori, drets de la natura, pobles no contactats
9. Pau, resolució de conflictes, i mediació
10. Antropologia, desenvolupament i turisme

Activitats formatives i Metodologia

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes magistrals de la professora	30	1,2	2, 3, 4, 6, 7, 8, 20, 1, 5, 11, 10, 13, 12, 14, 16, 17, 9, 19, 21
Discussió sobre temes emergents	3	0,12	4, 8, 1, 11, 10, 13, 17, 9, 19, 21
Visionat i discussió de documentals	3	0,12	3, 4, 6, 10, 15, 13, 12, 14, 17
Visita a Museu o similar	5	0,2	3, 4, 1, 13, 17, 9, 19
Tipus: Supervisades			
Tutories per comprensió de textos i continguts i de preparació del treball escrit	2	0,08	3, 4, 7, 1, 5, 10, 15, 12, 16, 18, 19, 21
Tipus: Autònomes			
Estudi individual	20	0,8	3, 4, 6, 7, 1, 5, 11, 14, 16, 17, 18, 19, 21
Lectura de textos i documentació etnogràfica	25	1	2, 4, 6, 7, 5, 15, 13, 12, 14, 17, 18, 21
Redacció de treballs	20	0,8	2, 3, 4, 6, 7, 8, 1, 5, 11, 10, 15, 12, 14, 17, 18, 19

Activitats formatives i metodologia docent

Classes teòriques i pràctiques dirigides: classes magistrals amb suport audio-visual

Lectura de textos i anàlisi de productes audiovisuals de contingut etnogràfic, incloent una visita a un museu o similar: lectura de textos i visionat de documentals etnogràfics

Redacció i presentació de treballs; estudi individual: redacció de treballs de síntesi i d'anàlisi a partir d'una guia que serà publicada durant el curs en el Campus virtual, i presentació pública.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Avaluació

Activitats d'avaluació continuada

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Presentació pública	10%	2	0,08	4, 6, 8, 1, 11, 10, 15, 12, 16, 18, 19, 21
Prova escrita de síntesi y reflexió	30%	10	0,4	2, 3, 6, 7, 8, 20, 5, 10, 15, 13, 12, 14, 16, 9, 18, 19
Treball de recerca	30%	20	0,8	3, 6, 7, 8, 1, 11, 10, 15, 16, 9, 18, 19, 21
Treball pràctic	30%	10	0,4	3, 4, 6, 8, 5, 11, 10, 13, 16, 17, 9, 18, 19

L'estudiant realitzarà una prova escrita de reflexió a partir dels continguts de tres blocs temàtics i de les lectures proposades amb un pes del 30%.

L'estudiant haurà de lliurar un treball pràctic a partir d'una visita a un museu o equivalent relacionat amb els coneixements adquirits a l'aula, amb un pes del 30%

L'estudiant haurà de lliurar un treball de recerca d'un tema emergent sobre l'àrea a partir de lectures de textos i altres fonts, amb un pes del 30%

L'estudiant participarà en una sessió de presentació de treballs amb un pes del 10%.

Les lectures obligatòries, optatives i les pautes de treballs es publicaran al Campus virtual al llarg del curs.

Cal presentar tots els treballs en el termini establert per a ser avaluat.

Per poder ser avaluat amb avaluació continuada cal presentar 2/3 de les activitats avaluadores.

L'alumnat que hagi suspès una (o més) de les proves amb una nota inferior a 5, podrà recuperar-la presentant-la de nou en la data prevista per la Facultat per a re-avaluació.

Avaluació única, Els alumnes que s'acullin a l'avaluació única ho han de comunicar com a molt tard el dia límit previst per la Facultat. L'avaluació única consistirà en una prova escrita a partir dels continguts de tres blocs temàtics i de les lectures proposades amb un pes del 30%. A més, haurà de lliurar un treball de recerca relacionat amb l'anàlisi de les àrees culturals i els coneixements impartits a l'aula amb un pes del 30%; i la recerca sobre un tema emergent a partir de lectures de textos i altres fonts, que presentarà oralment, amb un pes del 40%. Aquesta prova escrita, la prova oral i el lliurament del treball tindran com a data el primer dia després de la finalització de la docència. La pauta es penjarà al campus virtual.

- Recuperació en cas d'avaluació única: S'aplicarà el mateix sistema de recuperació que per l'avaluació continuada - Revisió de la qualificació final: La revisió de la qualificació final segueix el mateix procediment que per a l'avaluació continuada.

Bibliografia

Bibliografia de referència

ALBERT, B. & A. R. RAMOS (ORG) 2000 *Pacificando o Branco. Cosmologies do contato no Norte-Amazônico*, Sao Paulo: Editores UNESP.

BERGMAN, R. 1990(1980) *Economia Amazônica* Lima: CAAP.

CALAVIA, O. 2020 *Tierras bajas de América del Sur. Ensayos de Etnografía teórica*, Madrid: Nola Editores.

CANALS, R, CELIGUETA, Gemma. Y Gemma OROBITG (Eds.) 2012 *La paz desde abajo. Perspectivas antropológicas sobre la paz en contextos indígenas y afroamericanos*, Barcelona: UBe.

CARNEIRO DA CUNHA, Manuela, 1986 *Antropologia do Brasil*, Sao Paulo: editora brasiliense.

CHAUMEIL, J.-P. 1983 *Voir, savoir, pouvoir. Le chamanisme chez les Yagua du Nord-Est péruvien*, Paris: Ed. de l'E.H.E.S.S.

CLASTRES, P. 1986(1972) *Crónica de los indios Guayaquis*, Barcelona:Alta Fulla.

1981(1980) *Investigaciones en antropología política*, Barcelona:Gedisa.

CLUA, Montserrat, VENTURA, Montserrat, Josep Lluís Mateo (eds) 2022 *Áreas culturales. Antropología en un mundo de fronteras*, Barcelona: Bellaterra

CORREA, F.(ed) (?) *La selva humanizada. Ecología alternativa en el trópico húmedo colombiano*, Bogotá: instituto Colombiano de Antropología / Fondo FEN de Colombia / Fondo Editorial CEREC.

DECLARACIÓN DE LAS NACIONES UNIDAS SOBRE LOS DERECHOS DE LOS PUEBLOS INDÍGENAS

DESCOLA, Ph. 1986 *La nature domestique: symbolisme et praxis dans l'écologie des Achuar*, Paris: Fondation Singer-Poignac / Editions de la Maison des Sciences de l'Homme. Trad: *La selva culta*, Quito: IFEA/ Abya-Ya1a.

ERIKSON, Ph. 1996 *La griffe des Aïeux. Marquage du corps et démarquages ethniques chez les Matis d'Amazonie*, Paris: Éd. Peeters.

GORDON, C. 2006 *Economia selvagem. Ritual e mercadoria entre os índios Xikrin-Mebêngôkre*, Sao Paulo: UNESP

HALBMAYER, E. (ed.) 2020 *Amerindian Socio-cosmologies between the Andes, Amazonia and Mesoamerica*, London & New York: Routledge.

HAMES, R.B. & VICKERS, W.T.(eds.) 1983 *Adaptive Responses of Native Amazonians*, N.Y.:Academic Press.

KENSINGER, K.M. (ed) 1984 *Marriage Practices in Lowland South America*, Urbana & Chicago: University of Illinois Press.

KOHN, E. 2021 [2013] *Cómo piensan los bosques. Hacia una antropología más allá de lo humano*, Quito: Abya-Yala.

KOPENAWA, D. & B. ALBERT 2010 *La chute du ciel. Paroles d'un chaman yanomami*, Paris: Plon.

L'HOMME, Avril-Décembre 1993 *La remontée de l'Amazone. Anthropologie et Histoire des Sociétés Amazoniennes*, num.126-128.

LATHRAP, D.W. 1970 *The Upper Amazon*, London: Thames and Hudson.

LEVI-STRAUSS, C. 1955 *Tristes Tropiques*, Paris: Plon. Trad: 1969 *Tristes Tròpics*, Barcelona: Anagrama.

1985 *La potière Jalouse*, Paris: Plon. Trad: 1986 *La alfarera celosa*, Barcelona, Buenos Aires:Paidós.

LÓPEZ GARCÍA, J. y P. PITARCH (eds.) 2006 *Lugares indígenas de la violencia en Iberoamérica*, Madrid, Madrid: AECI

McCALLUM, Cecilia 2001 *Gender and Sociality in Amazonia. How real People are Made*, Oxford & New York: Berg.

MEGGERS, Betty 1971 *Amazonia: Man and Culture in a Counterfeit Paradise*, Chicago: Aldine. Trad: 1984 *Amazonía. Un paraíso ilusorio*, Mexico: Siglo XXI.

METRAUX, A. 1967 *Réligions et magies indiennes d'Amérique du Sud*, Paris: Gallimard.

MORÁN, E. 1993 *La ecología humana de los pueblos de la Amazonía*, México: FCE.

NUGENT, S. *Amazonian Caboblo Society. An Essay on Invisibility and Peasant Economy*, Providence / Oxford: Berg.

PERRUCHON, Marie 2003 *I am Tsunki. Gender and Shamanism among the Shuar of Western Amazonia*, Uppsala: Acta Universitatis Uppsaliensis, Uppsala Studies in Cultural Anthropology n.33.

REICHEL-DOLMATOFF, G. 1968 *Desana. Simbolismo de los indios Tukano del Vaupés*, Bogotá: Universidad de los Andes.

1978(1975) *El chamán y el jaguar*, Mexico: Siglo XXI.

RENARD-CASEVITZ, France-Marie, SAIGNES, Th. TAYLOR, Anne Christinne. 1986 *L'Inca, l'espagnol et les sauvages*, Paris: Recherches sur les civilisations. Trad: 1988 *Al este de los Andes*, Quito: Abya-Yala.

REYES-GARCÍA, Vicky. Y T. HUANCA (Eds.) 2014 *Cambio global, cambio local. La sociedad Tsimane' ante la globalización*, Barcelona: ICARIA/ICA.

RIVERA ANDÍA, J.J. (ed.) 2019 *Non-Humans in Amerindian South America*, New York and Oxford: Berghahn.

RIVIERE, P. 1984 *Individual and Society in Guiana. A comparative Study of social organization*, N.Y., Cambridge U.P.

SANTOS, F. (ed.) 1996 *Globalización y cambio en la Amazonía indígena*, Quito: Abya-Yala.

SANTOS, F. (ed.) 2012 *La vida oculta de las cosas. Teorías indígenas de la materialidad y la personificación*, Quito: Abya-Yala

STEWART, J. (ed) 1948 *Handbook of South American Indians*, Washington D.C.: Smithsonian Institution.

SURRALLÉS, A. 2009 [2003] *En el corazón del sentido. Percepción, afectividad, acción en los candoshi, Alta Amazonía*, Lima: IFEA / IWGIA.

SURRALLÉS, A. y P. GARCÍA HIERRO (eds) 2004 *Tierra adentro. Territorio indígena y percepción del entorno*, Copenhague: IWGIA.

VARGAS CANELOS, L. 2022 *La posición achuar: la corriente de mi vida*, Quito: Abta-Yala

VENTURA I OLLER, Montserrat 2009 *Identité, cosmologie et chamanisme des Tsachila de l'Équateur. À la croisée des chemins*, Paris: L'Harmattan.

VIVEIROS DE CASTRO, E. 1993 *From the Enemy's Point of View. Humanity and Divinity in an Amazonian Society*, Chicago & London: The University of Chicago Press.

A l'inici de curs es lliurarà una llista de textos per blocs temàtics on hi constarà la bibliografia específica i l'obligatòria

Programari

Microsoft Word, PowerPoint

Llista d'idiomes

Nom	Grup	Idioma	Semestre	Torn
(PAUL) Pràctiques d'aula	1	Català	primer quadrimestre	matí-mixt
(TE) Teoria	1	Català	primer quadrimestre	matí-mixt

PROVISIONAL